

RADIKALNO SOCIALNO DELO

Definicije radikalnega SD

William De Maria (1992) radikalno delo opredeljuje kot delo, ki poudarja pomen odkrivanja vzrokov za zatiranje in krivice v družbi. Radikalni socialni delavci naj se ne bi več ukvarjali le z analizo družbene strukture, temveč naj bi pridobljena spoznanja uporabili za spreminjanje, akcijo.

Jansson (1994) trdi, da obstaja več stopenj radikalnosti, da pa je vsem skupna borba za enakopravnost ter prepričanje v to, da je za probleme posameznika krivo obstoječe družbeno stanje.

Longres (1996) v svoji definiciji poudarja skupna prepričanja v radikalnem socialnem delu, ki naj bi po njegovem zajemala: (1) prepričanje, da se izvor problema posameznikov skriva v načinu organiziranosti institucij, nad katerimi ima nadzor država in v ekonomski neenakosti (razredna slojevitost); (2) kritičen pogled na socialnovarstvene institucije; (3) osredotočenost na (odpravo) zatiranja.

Wagner (1989) pa v svoji definiciji kot radikalne socialne delavce označi tiste, ki so bili pripadniki (ali vsaj podporniki) levičarsko usmerjenih organizacij (socialistične, komunistične partije; protivojne organizacije,...)

Raznolikost definicij in ideološka nedoslednost znotraj same radikalne usmerjenosti je povzročila, da radikalno SD nikoli ni postala prevladujoča usmeritev in da mu znotraj same stroke pogosto ne pripisujejo večjega pomena.

Čas in trajanje

Radikalna tradicija socialnega dela je v skoraj vseh svoji zgodovini zelo neizrazita. Ko pa se le pojavi, je to navadno v obdobjih družbenih sprememb ali socialnih prevratov in pogosto kot odgovor na širša družbena gibanja (Thompson 2002).

Okvirno je trajalo nekako od leta 1968 do 1980 leta.

Zametki radikalnega socialnega dela se pojavijo že ob izbruhu prve svetovne vojne, ko so se mnogi socialni delavci v Združenih državah vključili v gibanje, ki je nasprotovalo Ameriki vstop v vojno (Reisch, Andrews 2003).

V tridesetih sta bila nastanek fašizma ne eni in izkušnja ekonomske depresije na drugi povod, da so se številni socialni delavci pridružili radikalnemu gibanju, ki je aktivno podpiralo stavkajoče delavce.

Gibanje za radikalne spremembe v socialnem delu se je začelo leta 1968 med študenti v Parizu, ki so sebe, svoje učitelje in državo začeli spraševati, za kakšne naloge jih pravzaprav pripravljajo.

Radikalne ideje so se v socialnem delu ohranile še po letu 1980.

stigmatizacije in spodbujanje osebne spremembe.

Vplivi na radikalno SD

Med vplivi lahko razločimo dva vidika: prvi je družbeno ozadje, ki je omogočilo nastanek in razvoj radikalnega SD (koncept »ob pravem času na pravem mestu«) – pomembnejši dejavniki družbenega konteksta so bili gospodarska kriza, revščina, neenakopravnost (diskriminacija različnih družbenih skupin), migracije prebivalstva (posledično mešanje kultur), vojne. Drugi vidik pa so filozofske ali druge ideološke usmeritve, katerih ideje so bile podlaga idejam radikalnega SD; med te spadajo: socializem (s socialistično utopijo), marksizem, feminizem, pacifizem, sindikalizem, transcendentalizem (= miselna smer, ki je zasnovana na upoštevanju nečesa, kar je onkraj obstoječega), funkcionalizem, anarhizem. Radikalno SD lahko pojmuje kot sredstvo, preko katerega so bile te ideje prenešene v prakso.

Ideološko ozadje

Iz zamisli radikalnega modela socialnega dela izvira več usmeritev, ki so nastale, ko je radikalni val že ugasnil:

RADIKALNO FEMINISTIČNO SOCIALNO DELO:

Opozorilo je na podrejen položaj žensk v družini in družbi, na drugi strani pa moč in privilegiranost moških.

Poudarja in upošteva razlike med spoloma, predlaga pa ustanavljanje vzporednih socialnih struktur, ki bodo namenjene ženskam.

ANTIDISKRIMINACIJSKO SOCIALNO DELO:

Thompson je analiziral diskriminacijsko vedenje in razvil teoretična izhodišča za strokovno ravnanje, ki ne bi temeljilo na diskriminaciji.

STRUKTURALNO SOCIALNO DELO:

Izhaja iz spoznanja, da socialni problemi izhajajo iz kapitalizma in ne iz neuspešnosti posameznika. Njegov cilj je spremeniti družbo v kateri vlada neenakost, namesto da bi se socialno delo ukvarjalo s posledicami neenakosti.

RADIKALNO DELO S POSAMEZNIŠKIM PRIMEROM:

To je razvila Janis Fook (1993). Cilji takšnega dela pa naj bi bili: zmanjševanje nasilja in izkoriščanja, zmanjševanje posledic.

Usmeritve (področja) delovanja radikalnega SD

Radikalni socialni delavci so se udeleževali na številnih področjih in se posvečali vsem oblikam družbenih neenakosti, krivic in zatiranja. Imeli so drugačen pogled na družbo, saj so obstoječe stanje označevali kot nepravilno v samih temeljih. Uporabniki so postavljali v kontekst in kot vzroke za posameznikove probleme iskali v družbenih neenakostih – niso se ukvarjali s socialnim delom v tradicionalnem smislu (niso se ukvarjali z izdelavo individualnih načrtov in individualnimi intervencijami). Verjeli so v 'univerzalno dobroto' človeštva in menili, da je možno ustvariti pravično in popolno družbo z izobraževanjem ljudi (poudarjanje pomena znanosti). Med njihove dejavnosti spadajo:

- raziskovanje socialnih problemov (npr. otroško delo, pogoji dela v tovarnah, revščina,...) – analizirali so razmere, pogoje in značilnosti pojavov ter iskali njihove vzroke z namenom spreminjanja obstoječih razmer (danes nekaj podobnega pojmuje kot »akcijsko raziskovanje«)
- omogočanje delovanja sindikatov (denarna podpora, prostori za srečevanje, izražanje javne podpore in 'branjenje' pred kritikami javnosti)
- udeleževanje v politiki
- javno kritiziranje obstoječega stanja (javni govori, debate, protesti) – zavzemali so se za doseganje radikalnih sprememb po mirni poti (vzor Ghandi in Martin Luther King Jr.), z izjemo revolucionarjev v Latinski Ameriki
- kritičen odnos do socialnovarstvenih ustanov (te naj bi odražale vrednote in interese ljudi z veliko socialno močjo), vrednost in metod socialnega dela (predvsem odnos do uporabnika – sami so zagovarjali delo Z uporabniki ne ZANJE (»working WITH people, not FOR them«), saj so bili radikalni soc. delavci pogosto iz istih družbenih razredov in etničnih skupin kot njihovi uporabniki)
- izobraževanje uporabnikov z namenom, da bi le-ti uveljavljali svoje pravice in imeli socialno moč, ki jim pripada
- sodelovanje skupnosti
- podpirali so brezrazredno družbo in enakopravnost
- kritičen odnos in boj proti vojni
- postavljanje »neprijetnih« vprašanj o družbi, problematiziranje različnih pojavov in tematik (prostitucija, trgovina z belim blagom, opozarjanja na prihajajoče krize,...) in nesprejemanje obstoječega stanja kot samoumevnega
- boj za izboljšave v zdravstvu, izobrazbi; uveljavljanje pravic državljanov (še posebej otrok!)
- »Preprečiti, ne zdraviti!«

Metode

Pripadniki radikalnega socialnega dela so oblikovali specifične strategije, torej izbrane postopke za doseganje dolgoročnih obsežnejših sprememb, to so npr. socialna animacija, ozaveščanje, agologija, teologija osvoboditve... Te štiri vrste specifične strategije vam bom na kratko predstavila.

Najprej **OZAVEŠČANJE**-ozaveščanje pomeni razvijanje zavesti priokrajšanih ljudi, da bi se zavedali svoje situacije in se vključili v akcijo za spremembe. Šlo je za spreminjanje zavesti ljudi, da bi spremenili družbo.

TEOLOGIJA OSVOBODITVE ta koncept se je razvil v Latinski Ameriki in pomeni gibanje k osvoboditvi v konkretnih razmerah vsakdanjega življenja, ki naj zamenja sprejemanje odvisnosti kot priprave na posmrtno življenje.

SOCIALNA ANIMACIJA se je razvila v Franciji, pomeni pa neformalno obliko izobraževanja s pomočjo umetniškega ustvarjanja, katerega namen je socialni razvoj in izobraževanje s pomočjo priložnostnih dejavnosti.

AGOLOGIJA pomeni storitve, v katerih strokovnjak vodi in usposablja namensko načrtovanje socialnih in osebnih sprememb.

Najpomembnejši avtor in idejni vodja radikalizma v socialnem delu Latinske Amerike je bil PAVLO FREIRE, kreator pedagogike ozaveščanja. Freire je poudarjal izobraževanje priokrajšanih ljudi ob njihovi udeležbi v »kritičnem dialogu« in v neposrednih akcijah, v katerih so se začeli zavedati sami sebe in postajati ustvarjalci svojih življenj. S tem svojim filozofskim konceptom je Freire dal socialnemu delu novo usmeritev in nalogo, da sodeluje v procesu osvoboditve tlačanih množic. Socialni delavec je tudi opozoril, da so posredniki med izkoriščevalskim in izkoriščenim razredom in da s svojimi metodami dejansko manipulirajo z revnimi ljudmi.

Izpostavili bi še naslednje pomembne predstavnike radikalnega socialnega dela: LEROUX iz Francije HOLLSTEIN iz Nemčije, CORRIGAN, ROJEK iz Velike Britanije...

Cilj radikalnega SD

Radikalni model je za temeljni cilj SD postavljala spremembo družbe in njenih institucij. Radikalno SD vsebuje miselnost socialnih delavcev, da je najboljši način za doseg enakosti in rešitev socialnih problemov v tem, da se odpravijo ali bistveno spremenijo obstoječe institucije. V radikalnem SD so se razvile tehnike za doseganje potrebnih sprememb po mirni poti, kamor sodijo pasivni odpor, demonstracije in stavke, kakor tudi politični in socialni aktivizem.

V tem modelu gre za načrtno organiziranje vseh tistih ljudi, ki so v kapitalistični družbi prikrajšani, za njihovo usmerjanje v politični boj, da bi tako dosegli izboljšanje socialno-ekonomskega položaja. Ta usmeritev je dokončno zavrgla tradicionalno miselnost o politični nevtralnosti SD. Skupaj z vsemi tistimi, ki bi jutri lahko postali njihove »stranke«, se socialni delavci s političnimi sredstvi bojujejo za politične in socialne cilje.

V radikalnem modelu vidimo razlike glede na cilje in ideološko ozadje. Payne loči radikalno SD, katerega cilj je dviganje zavesti in marksistično SD, katerega cilj je sprememba družbe in njenih institucij.

Inovacije in vplivi na SD kot stroko

Zaradi nerazširjenosti radikalnega modela med strokovnimi delavci je njihov pomen pogosto zanemarjen; ugotovitve in koncepte, ki so jih uporabljali (morda v spremenjeni obliki) pa so v današnjem SD dojemane kot samoumevne:

- Odnos do uporabnika – »delo z ljudmi, ne zanje«. Poudarjali so pomen sodelovanja in vključenosti uporabnika (z njihovega stališča naj bi imela uporabnik in socialni delavec enake interese – torej pravičnejšo družbo; saj so bili prepričani, da »Blaginja ljudi ne more biti ločena od blaginje družbe.« (Reynolds, Hathaway, March, Marcus idr.) – govorili so o sovplivanju posameznika in družbe). Uporabnika so postavljali v kontekst in se borili za možnost njegovega samoodločanja (organizirane skupnost naj bi vodili uporabniki, ne socialni delavci). Za razliko od prevladujočih socialnih institucij niso zanikali pomena skupin za samopomoč.
- Delo s skupnostjo

- Osredotočanje na družbene spremembe, na prevpraševanje obstoječega stanja – razvijanje socialne politike

Tako danes socialne delavce preko etičnega kodeksa zavezuje naslednje (Code of Ethics, 1996):

Socialni delavec naj bi se vključil v družbeno in politično delovanje (akcijo), ki zagotavlja vsem ljudem enakopraven dostop do sredstev in virov, s katerimi bodo lahko zadovoljili osnovne življenjske potrebe in se razvili kot celote. Pozival naj bi k spremembam in izboljšanju socialnih razmer s posebnim poudarkom na ranljivih, zatiranih, izkoriščanih ali nepriviligiranih skupinah. Socialni delavec naj bi ravnal tako, da poskuša preprečiti vse oblike diskriminacije, izkoriščanja in prevlade ene skupine (človeka, razreda) nad drugo na podlagi rase, etnične pripadnosti, narodnosti, spola, spolne usmerjenosti, starosti, zakonskega stanu, političnega prepričanja, verovanja, duševne ali telesne prikrajšanosti.

Kritike

Radikalni soc. delavci so bili zaradi svojih prepričanj in delovanja javno preganjani, zatirani in omejevani s strani politike in znotraj stroke same (zaradi različnih ideoloških usmeritev in strahu); prisiljeni so bili odstopiti z delovnega mesta ali so bili odpuščeni in imeli nato omejene možnosti zaposlovanja. Označeni so bili kot subverzivni (subverziven = tak, ki izpodbija obstoječe stanje), kot ne-domoljubni, celo kot izdajalci.

Kritiki se z današnjega vidika sprašujejo, ali bi bila socialna politika drugačna, če radikalnega SD sploh ne bi bilo? Gil (1998) na to odgovarja, da je vpliv radikalnega SD odvisen od obdobja – kadar socialni problemi zadevajo tudi dominantno skupino, je radikalno SD dobrodošlo in spodbujano, sicer pa odrinjeno in kritizirano.

Drugo vprašanje, ki se mu kritiki posvečajo je ali obstajajo univerzalni programi socialnovarstvenih storitev? Radikalni soc. delavci so se ukvarjali z ustvarjanjem pravične, popolne družbe in niso povsem upoštevali njene raznolikosti, ter so se v tem smislu morda postavili v nadrejen položaj, nekoga ki najboljše ve.